

“נותן”, שאין המצוה תלויה רק בנתינה, אלא בהתבוננות בדרך עשייתה.

ומביאה הגמרא מעשה מרבי יונה, שהיה משכיל ומתבונן באופן נתינת הצדקה.

כיצד היה רבי יונה עושה במצות הצדקה?

כשהיה רבי יונה רואה עני בן טובים שירד מנכסיו, היה אומר לו: בני, שמעתי שירדת מנכסיך וצריך אתה למעות. אך בשביל ששמעתי שנפלה לך ירושה ממקום אחר ואתה צריך לקבלה עוד זמן מה, טול עתה מעות ממני בהלוואה, וכשתקבל ירושתך אתה פורע לי.

מן דהוה נסיב, אחרי שהיה לוקח ממנו המעות], הוה אמר ליה רבי חנינא: המעות שהלויית לך — מתנה היא לך, ומכיון שכבר נטלם קודם בהלוואה שוב לא היה בוש ליטול המעות במתנה.

חייא בר אדא היה אומר: אית הוה פבין ביומינון [היו זקנים בימינו] שלא היו נוטלין צדקה כל ימות השנה, ורק מאן דהוה יהיב לן להון [ורק כשהיו נותנים להם צדקה] מבין ריש שתא לצומא רבא [בין ראש השנה ליום צום כיפור] הון נסבין [היו נוטלים].

ליתן צדקה. והביא דעת מהר"י צמח, והוכיח ממסקנת הירושלמי שהצדקה מועילה בו למרות שהוא זמן דין, ואפשר שגם האר"י ז"ל מודה שצדקה בסתר מותרת בלילה.

[וכתב החיד"א בפירושו לאדר"ג שאם העני פושט את ידו בלילה יש מצוה ליתן לו, ואפשר שבכך לא דיבר האר"י.

חד זמן פגע ביה רבהון דרוחייא [פעם אחת, בהליכתו בלילה לחלק צדקה פגע בו שר השדים].

אמר ליה לרבי חנינא: וכי לא כן אלפן [למדתנו] רבי: "לא תסיג גבול רעך"! ? ובלילה ניתן רשות לשדים ולרוחות לשוטט, ולא לבני אדם. ונמצא אתה משיג גבול השדים.

אמר ליה רבי חנינא: ולא כן כתיב "מתן בסתר יכפה אף". ואני, שעוסק בלילות במתן בסתר, אין לך רשות להזיק לי, שמתן בסתר בכוחו לכפות המזיקין.

כיון ששמע שר השדים כן, הוה מסתפי מיניה [ירא ממנו שלא יכפהו], וערק מן קומיו [וברח מלפניו].

כתיב בתהילים [פרק מא]: "אשרי משכיל אל דל. ביום רעה ימלטהו ה'".

אמר רבי יונה: "אשרי נותן לדל" אין כתיב כאן. אלא "אשרי משכיל אל דל".

אין הכתוב מדבר אלא בזה שהוא מסתכל ומתבונן ומשכיל במצוה של נתינת הצדקה היאך לעשותה בלא שיתבייש העני.

ולכן נקט הכתוב לשון "משכיל" ולא

שאין לאדם רשות לצאת בלילה משום השגת גבול של הרוחות, שאם כן, העיקר חסר מן הספר, שהיה צריך לומר שרבי חזונא בר פא יצא בלילה ולכן ביאר המהרש"ם [חלק ב' סימן מ"ג] שהצדקה מצלת מן המיתה, ולכן אין לעשותה בלילה בגלוי אלא רק בסתר.

והברכי יוסף [או"ח ר"ה] הביא את דעת גורי האר"י שהלילה הוא זמן דין ולכן אינו זמן